

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПРИЙНЯТТЯ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА У СТУДЕНТІВ НАПРЯМКУ «ТУРИЗМ»

Розглядається дослідження професійного сприйняття архітектурного середовища у студентів напрямку «Туризм». Проаналізовано значення естетичного виховання через вивчення архітектури та особливостей туристичної привабливості, що має значення для підготовки майбутнього фахівця. Окремо наголошено увага на важливості здобуття студентом здібності стилістично оцінювати архітектурні об'єкти.

Ключові слова: архітектурне середовище, екскурсія, туристична привабливість, атрактивність території, стиль в архітектурі.

Постановка проблеми. Опановуючи особливості правильного створення та використання екскурсійних маршрутів, студенти спеціальності «Туризм» Полтавського університету економіки і торгівлі повинні навчитися проводити порівняльний аналіз стилістики будівель, визначати їх характерні ознаки та знати основні архітектурні терміни. Розв'язання проблеми формування композиції середовища екскурсійних маршрутів спирається на фундаментальні наукові праці у галузях екскурсіології, містобудування, драматургії, кінематографії, теорії архітектури та основ візуального сприйняття. Існуючі у туристично-екскурсійній термінології визначення включають всі необхідні функціональні елементи і на перший погляд мають довершену структуру. Спроби впорядкування термінології здійснюються багатьма науковцями, але формування єдиної понятійно-термінологічної системи, її упорядкування та удосконалення, врахування інтеграції наук – все це на сьогодні залишається актуальною проблемою.

Високий темп економічного зростання, підвищення добробуту населення, інтеграція та глобалізація потребують нових підходів до формування туристичної галузі. Особливого значення набуває підвищення якості обслуговування, вибір оптимальних схем туристичних та екскурсійних маршрутів на основі критеріїв ефективності. Експерти з питань упровадження екскурсійної діяльності зазначають: «Світове співтовариство визнало туризм ефективним засобом індивідуального й колективного вдосконалення, важливою складовою якого є екскурсія, послуга з її просвітницькою, духовною та освітньою функціями» [1, С. 4]. На думку Н. Ткаченко, реальною проблемою

розвитку туристсько-екскурсійних маршрутів в Україні є відсутність відповідної матеріально-технічної бази, яка б забезпечила можливість розвивати туристичну галузь. Особливо актуально це питання постає стосовно формування архітектурного середовища. Сьогодні відсутні варіанти будівництва нових та реконструкції існуючих об'єктів туризму [2, С. 142].

Архітектура є найбільшим синтетичним видом художньої творчості, впливає на світоглядне становлення та свідомість людини. Пам'ятки історії і культури виражають духовні пошуки, провідні ідеї, художні смаки свого часу. Тому потрібно пам'ятати, що архітектурні знання виступають важливим фактором і засобом естетичного виховання студентів. Так як оточення потужно впливає на людську психіку, неатрактивна архітектура виховує агресивну людину. Використовуючи у туристичній індустрії високохудожні приклади архітектури під час подорожей, клієнти відчують естетичне задоволення. Тому одним із завдань екскурсії є виклик емоційного сплеску, підйому, почуття радості. Фахівці туристичної галузі не повинні забувати про створення позитивного емоційного фону у процесі екскурсії. Це найчастіше залежить від професійної майстерності екскурсовода, його компетентності та ерудованості.

Важливо розуміти вплив архітектури, її технологічних та культурних наслідків на індустрію туризму. Він розвивається під постійним тиском глобальної економіки, перетворює навіть архітектурні об'єкти повсякденного використання у власні інструменти. Існує взаємодія між культурним виробництвом - архітектурою та культурним споживанням - туризмом.

Архітектура міст, яка яскраво представлена у засобах масової інформації, підвищує туристичний попит та стає потужним інструментом маркетингу в індустрії туризму. Сучасна архітектура є засобом вираження культурного розмаїття та інноваційного потенціалу регіону.

Мета дослідження – зазначити важливість формування професійного сприйняття архітектурного середовища у студентів напрямку «Туризм».

Об'єктом дослідження є архітектурне середовище.

Предмет дослідження – сприйняття архітектурного середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Постановка і вирішення проблеми формування професійного сприйняття архітектурного середовища у студентів вивчалися на основі наукових праць Н. Гасюк, М. Головатого, Р. Красій, В. Передерко, Н. Ткаченко, М. Поколюдної, С Кузик.

Виклад основного матеріалу. Відносини між туризмом та архітектурою повинні враховувати як культурні наслідки, так і поточні тенденції в індустрії туризму. Використання глобальних будівельних технологій може нести небезпеку для місцевої архітектури, яка в свою чергу є культурним надбанням туризму. Іншими словами, нові об'єкти архітектури можуть бути створені в

якості потрібних засобів, які можуть заважати збереженню культурної спадщини, порушувати її органічний зв'язок. Потрібно не забувати про економічній, соціальній, культурній та філософській фактори цього питання.

Вплив туризму на матеріальні та нематеріальні активи культурної спадщини знаходиться в центрі індустрії туризму. Взаємовідносини між туризмом, плануванням міст, збереженням спадщини, реставрацією та архітектурою мають величезне значення, особливо з точки зору соціологічних наслідків туристичної діяльності. При цьому, архітектура виступає основним об'єктом туристичної діяльності. Туристичні поїздки включають у себе відвідування та споглядання як сучасних будівель, спроектовані відомими архітекторами, так і історично важливих або традиційно характерних будівель. Архітектура робить істотний внесок у загальний досвід туриста та є сильним засобом самовираження, який впливає на глядачів емоційно.

Розвиток туристського продукту передбачає визначення тенденції і розроблення його рентабельності. Забезпечення сталого розвитку туризму на довгострокову перспективу має охоплювати використання історичних будівель, які ще не були залучені в якості туристичних об'єктів, та включення нових прикладів сучасної архітектури. Інноваційний потенціал, який має сучасна архітектура, раніше практично не використовувався в індустрії туризму, хоча він міг би працювати на користь процесу створення фірмового стилю.

Історико-культурні туристичні ресурси, зокрема унікальні пам'ятки архітектури, часто стають головними при організації подорожі. Критерієм оцінювання таких об'єктів можуть бути їх привабливість та кількість часу для екскурсійного огляду. Як зазначає С Кузик, більшість методик оцінювання туристичної привабливості ґрунтується на експертних бальних оцінках, хоча існують і економічні оцінки історико-культурної спадщини території [3, С. 25].

Об'єктами туристичного споглядання у містах стають старовинні замки, церкви, собори, палаци, садово-паркові комплекси, історична забудова старовинних міст, народна архітектура, навіть сучасні споруди, які мають художньо-естетичну цінність. При цьому культура народу відображається у його архітектурі, яка пов'язана з виробничими та соціальними стосунками, матеріальним рівнем життя, історичними подіями, духовними пошуками, морально-етичними нормами, естетичними ідеалами, філософськими поглядами. «Пам'ятки архітектури минулих епох, що дійшли до наших днів, – це живі свідки історії. Вони можуть багато розповісти про час їх створення, особливості життя й побуту людей, історичні події, відомих діячів, рівень розвитку культури в цілому» [4, С. 322].

Україна має багатий архітектурно-мистецький ресурс, який необхідно ефективно використовувати у туристичній індустрії. Національна народна

архітектура виступає одним з важливих засобів пізнання свого народу для українських туристів та надає можливості пізнання нашої культури іноземним туристам. Пам'ятки архітектури нерівномірно розташовані на території країни, тому подорожі з метою ознайомлення з шедеврами української архітектури є надзвичайно актуальними.

Опанування зразків зарубіжної архітектури студентами напрямку «Туризм» не тільки вплине на естетичне виховання майбутніх спеціалістів туристичної галузі, але й допоможе у вивченні історії і культури різних країн і народів, сприятиме вихованню поваги до інших культур, розширенню кругозору, розумінню єдності культури людства в розмаїтті її національних проявів, бажанню розвиватися, пізнавати світ [4, С. 325].

Студенти повинні вміти відчувати туристичну привабливість території, так як поняття атрактивності є основним і визначальним під час дослідження туристичних потоків. Саме наявність історико-культурних та природних туристичних ресурсів формують туристичну привабливість території.

Для студентів напрямку «Туризм» потрібно проводити екскурсії містом з метою отримання основних знань з історії архітектури, планування міста Полтави, ознайомлення з архітектурним ландшафтом; виховувати усвідомлення збереження культурної спадщини, розвивати почуття любові до архітектури. Як результат, студенти повинні навчитися стилістично оцінювати архітектурні об'єкти.

Викладачам потрібно спрямовувати студентів на те, щоб під час огляду архітектурних об'єктів вони не просто їх споглядали, але й фотографували, робили записи та замальовки, вивчали назви деталей та особливості архітектурних стилів. Дані аналітичні спостереження стануть каркасами для створення нових екскурсій, основними об'єктами показу яких можуть стати саме архітектурні.

Для ефектного показу екскурсійних об'єктів необхідні певні умови. Досить впливовими на сприйняття є правильно обрані точки зору, оптимальний для показу час, використання руху екскурсантів як методичного прийому, підготовленість екскурсантів до спостереження. Важливим стає також можливість відволікти увагу екскурсантів від об'єктів, далеких від теми та спрямувати на ті, що несуть у собі архітектурно-художнє значення. Окрім цього екскурсовод надає вказівки, які орієнтують екскурсантів на певні частини або деталі, та вказівки, що виділяють об'єкт із ансамблю або з ряду подібних йому з навколишнього середовища (природа, забудова) [5, С. 39].

Часто через досить низький рівень володіння екскурсоводами особливостями архітектурного середовища та основними термінами на перший план виводиться робота над розповіддю, однак на екскурсанта суттєвий вплив

має зорове сприйняття маршруту. Залучення до цієї роботи спеціалістів з різних галузей призводить до врахування різних аспектів формування маршруту.

Розвиток пізнавальних можливостей та виховання у студентів уявлення про архітектурні об'єкти, історію та функціональне використання будівель і споруд, яке вони мали раніше і мають тепер, вивчення стилістичних ознак будівель-пам'яток архітектури для поглиблення фахових знань є досить важливим етапом навчального процесу. Студенти спеціальності «Туризм» Полтавського університету економіки і торгівлі повинні навчитися розпізнавати пам'ятки архітектури міст за стилями.

Питання про стиль дуже тісно пов'язане з історією архітектури. Унікальні твори архітектури минулого вирішувались не тільки засобами архітектури, але й скульптури, монументальних мистецтв. Велике значення має естетика архітектури, так як створюючи споруди, суспільство відбиває в них естетичні смаки та ідеали свого часу. Через свою монументальність, довговічність, масштабність споруд архітектура як елемент матеріально-художньої культури відіграє визначну роль у розвитку художніх стилів. Естетичні проблеми сучасного містобудування охоплюють велике коло питань, вирішення яких визначає художній стиль міста.

Історико-культурна спадщина є не лише суто національною цінністю, а й невід'ємною частиною культурної скарбниці світової цивілізації. У цьому контексті Полтава з її особливим характером архітектурного декору заслуговує особливої уваги. Полтаву називають духовною столицею України, цінним взірцем історико-архітектурної спадщини [6, С. 173].

Полтавщина має багато мальовничих місць відпочинку, історичних пам'ятників та інших визначних місць, здатних привернути увагу туристів не лише своєї області, а й інших регіонів України, а також туристів зарубіжних країн. У Полтаві можна виділити декілька екскурсійних маршрутів, які мають свою специфіку. Одні з них потребують забезпечення транспортом, інші можна вважати пішохідними. Є маршрути, розраховані на широку аудиторію, а є також такі, що цікавлять спеціалістів та розкривають певний напрям культурного розвитку Полтави різних історичних періодів. У Полтаві зосереджений значний історико-культурний потенціал, який можна простежити загалом на протязі тих чи інших туристичних програм чи маршрутів.

Класична архітектура Полтави представлена такими об'єктами: будинок Полтавських губернських присутніх місць, будинок Полтавського цивільного губернатора, будинок Полтавського віце-губернатора, будинок Малоросійського поштамту, будинок Полтавського дворянського зібрання, повітові присутні місця та ін. Більшість споруд з Ансамблем круглої площі побудували у 1806-1811 рр. за типовими проектами петербурзького архітектора

А. Д. Захарова. Прив'язку здійснив М. А. Амвросимов, який керував будівництвом. Пізніше зведено поштамт і Дворянське зібрання, а з північного боку площі у 1835-1840 рр. споруджено Полтавський кадетський корпус [7]. , Маєток Балюбаша виконаний у стилі неокласицизму.

Українському бароко (XVII - XVIII ст.) властиве поєднання декоративно-пластичних рішень західноєвропейського бароко та ренесансу з творчою переробкою спадщини православного храмового зодчества і давньоруської архітектури. Виникнення цього стилю пов'язане з національно-визвольним підйомом у середовищі козацтва, що надає українському бароко значення справді національного стилю. Барокова архітектура Полтавщини представлена багатьма об'єктами: Дзвіниця Успенського собору, Собор та Дзвіниця Хрестовоздвиженського монастиря та ін.

Перші три будинки у стилі українського модерну були побудовані саме на Полтавщині. Серед архітектури полтавського модерну є такі об'єкти: Будинок Полтавського губернського земства, Будинок дитячої художньої школи, Будинок Бахмутського, Будинок Російського банку, Будинок РАЦС, Просвітницький будинок ім. М.В. Гоголя, Маєток Гуревича, Будинок товариства «Ромашка». Першим будинком в новому стилі, зведеним у 1904 р. за проектом архітектора Василя Кричевського, став будинок Полтавського земства. Нині відомий як Полтавський краєзнавчий музей, до сих пір являється взірцем українського модерну. Будівля колишнього Селянського земельного банку архітектора А. Кобелева, у якій сьогодні знаходиться обласне управління СБУ, була збудована на початку ХХ ст. та вважається одним з кращих зразків українського модерну.

Спаська церква виконана у давньоруському стилі та є одним з найдавніших храмів Полтави. Особняк лікаря-окуліста Акіма Глейзера є пам'яткою архітектури місцевого значення, своєрідний за формою, з елементами готики та єврейської символіки у декорі, побудований на початку ХХ сторіччя.

При вивченні архітектурних стилів Полтави студентам пропонується скласти словники основних архітектурних термінів. У результаті навчання студенти повинні знати:

1. Основні історичні етапи розвитку Полтави; пам'ятки архітектури на терені міста; прізвища видатних архітекторів міста.
2. Композиційні особливості та хронологічні межі основних архітектурних стилів: українського бароко, класицизму, модерну, еkleктики, стилізації.
3. Знати назви головних архітектурних деталей.

Висновки. Туризм та архітектура знаходяться у тісному зв'язку. Індустрія туризму вимагає інтенсивної взаємодії між різними дисциплінами, де архітектура відіграє одну з головних ролей. Її наявність і правильне використання не тільки полегшує інвестиції, синтезує вимоги комфорту і розваг, а й формує особистість і виробляє образи. Архітектура стає важливим елементом брендингу.

Так як архітектура є товаром туристичного споживання, формування професійного сприйняття архітектурного середовища у студентів напрямку «Туризм» покликане у комплексі з іншими навчальними дисциплінами допомогти при плануванні та організації екскурсій та туристичних подорожей. Знання основ архітектури виховує розуміння важливості історичної спадщини для туризму, навчає гармонійно поєднувати та поповнювати маршрути цікавими та унікальними архітектурними об'єктами. Окрім цього формується естетичний смак, студенти підвищують рівень інтелектуальної обізнаності, а отримані знання обов'язково знадобляться їм у подальшій роботі.

Виховна складова архітектури полягає у потужному впливі, який вона здійснює на людину. Естетичне навчання студентів напрямку «Туризм» здійснюється через впровадження нових ефективних технологій у навчально-виховний процес, що можливо шляхом вивчення прикладів місцевої та зарубіжної архітектури. При цьому, формування професійного сприйняття архітектурного середовища у студентів сприятиме вихованню всебічно розвинених фахівців з високим рівнем знань та загальної культури.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації з питань провадження екскурсійної діяльності / [Н. Гасюк, М. Головатий, Р. Красій, В. Передерко]. – Івано-Франківськ, 2009. – 45 с.
2. Ткаченко Н.В. Особливості формування архітектурного середовища для молодіжного туризму в історичних населених пунктах / Н. В. Ткаченко // Вісник ХДАДМ. – Х., 2009. – № 4. – С. 141–145.
3. Кузик С.П. Географія туризму : навчальний посібник / С.П. Кузик. – К.: Знання, 2011. – 271 с.
4. Ничкало С.А. Виховний ресурс мистецтва архітектури / С. А. Ничкало // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2013. - № 7. - С. 321-331. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pednauk_2013_7_40.pdf
5. Покоłodна М.М. Опорний конспект лекцій з дисциплін «Екскурсознавство», «Організація екскурсійних послуг» / М.М. Покоłodна. – Х. : ХНАМГ, 2007. – 80 с.

6. Антонець М.О. Формування професійного сприйняття архітектурного середовища у студентів / М.О. Антонець // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. збірник / відпов. ред. М.М. Дьомін. – К. : КНУБА, 2014. – Вип. 37. – С. 169 – 175.

7. История Полтавы (Сайт Бориса Тристанова) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://histpol.pl.ua/ru/?option=com_content&view=article&id=1046

Аннотация

Формирование профессионального восприятия архитектурной среды у студентов направления «Туризм». В статье рассматривается исследование профессионального восприятия архитектурной среды студентов направления «Туризм». Проанализировано значение эстетического воспитания через изучение архитектуры и особенностей туристической привлекательности, что имеет значение для подготовки будущего специалиста. Отдельно отмечена важность получения студентом способности давать стилистическую оценку архитектурным объектам.

Ключевые слова: архитектурная среда, экскурсия, туристическая привлекательность, аттрактивность территории, стиль в архитектуре.

Annotation

The formation of professional architectural environment perception among students specialty "Tourism". The article is about formation of professional architectural environment perception among students specialty "Tourism". The paper analyze the importance of aesthetic education through the study of the architecture and features of the tourist attraction that has implications for future specialists. The article also shows the importance of getting the students ability to give stylistic evaluation of architectural objects.

Key words: architectural environment, excursion/tour, tourist attraction, attractiveness of the territory, style in architecture.